Interný predpis č. 5 / 2019

Smernica

k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov školy

Oblasť platnosti:
Smernica je záväzná pre všetkých zamestnancov ZŠ s MŠ Podolie 804.

Počet strán: 3
Počet príloh: 0

Gestorský útvar: ZŠ s MŠ Podolie 804	**Schválil:** RNDr. Janka Schreiberová ..... pečiatka, podpis	**Dátum schválenia:** 26. 8. 2019 **Dátum účinnosti:** 2. 9. 2019

V súlade so smernicou č. 36/2018 Ministerstva školstva Slovenskej republiky platnou od 1. 9. 2018 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach vydávam internú smernicu k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov Základnej školy s materskou školou Podolie 804.

Čl.1
Úvodné ustanovenia

1. Šikanovanie sa v súčasnom období stáva vážnym problémom, ktorý sa prejavuje v školách a ktorému je potrebné venovať neustálu pozornosť, a to z hľadiska preventívneho ako aj sankčného pôsobenia.
2. Cieľom tejto vnútornej smernice je vzhľadom na závažnosť šikanovania poskytnúť základné informácie pedagogickým zamestnancom, ktorí sa podieľajú na výchovno-vzdelávacom procese o formách jeho prejavov, návrhoch na riešenie, spôsoboch ich preventívneho pôsobenia a o potrebe spolupráce s rodičmi žiakov a príslušnými inštitúciami.

Čl.2
Charakteristika šikanovania

1. **Šikanovaním rozumieme**
    a. správanie žiaka, ktorého zámerom je ublíženie, ohrozenie alebo zastrašovanie iného žiaka,
    b. úmyselný spravidla opakovaný útok voči žiakovi alebo skupine žiakov, ktorí sa z rôznych dôvodov nevedia alebo nemôžu účinne brániť.

    Šikanovanie sa prejavuje v rôznych podobách, ktoré môžu mať následky na psychickom a fyzickom zdraví žiaka.

2. Podstatnými **znakmi šikanovania sú**
    a. úmysel bezprostredne smerujúci k fyzickému alebo psychickému ublíženiu druhému,
    b. agresia jedného žiaka alebo skupiny žiakov,
    c. prevaha agresora alebo skupiny agresorov nad obeťou.

3. V prípade **agresorov** často ide o jedincov:
    - nadpriemerne telesne zdatných, silných, obratných (hlavne pri fyzických útokoch),
    - s veľmi dobrou inteligenciou, ktorá umožňuje vymýšľať rafinované formy agresie, čím môže nahrádzať nedostatok fyzickej sily,
    - sebaistých, neúzkostných, často však poškodených nevhodnou výchovou,
    - u ktorých je typická túžba dominovať, ovládať druhých, bezohľadne sa presadzovať,
    - ktorí sa ľahko urazia, sú vzťahovační,
    - pre ktorých je radosť ubližovať druhým,
    - u ktorých určitú úlohu hrajú temperamentné predpoklady (výbušnosť, impulzivita) vždy však posilňované rodinnou výchovou (nedostatok záujmu, citový chlad, ponižovanie, fyzické násilie, agresívne správanie rodičov),
    - ktorí sa chcú týmto spôsobom zaradiť do partie.

4. **Obeťou šikanovania** sa môže stať každý. Šikanovanie hrozí deťom, ktoré prídu ako nové do zohraného kolektívu. Tieto deti sa stanú predmetom nepriateľstva pre svoju nejakú prednosť. Môžu to byť deti premýšľavé, príliš zrelé a ušľachtilé, infantilné pre svoju jemnosť. Najčastejšie sa stávajú terčom šikanovania deti vtedy, ak:
   - sa od skupiny odlišujú pre nejakú zvláštnosť (dobrý žiak, alebo handicap)
   - majú v škole málo kamarátov,
   - ťažšie nadväzujú kontakty,
   - na ostatných pôsobia dojmom citovo labilných,
   - ide o deti zo sociálne slabšej vrstvy (menej atraktívne oblečené, hygienická zanedbanosť),
   - provokujú agresiu vlastným správaním.

   Obeť máva nízke sebavedomie, má sklon pociťovať zanedbanie bez dostatočného dôvodu, považuje sa za hlúpu a nezaujímavú, submisívne sa podriaďuje. Ťažko sa presadzuje medzi vrstovníkmi.

5. Šikanovanie sa môže prejavovať v priamej a nepriamej podobe.

   Priame prejavy šikanovania sú napr.:
   - fyzické útoky, ako strkanie, štuchanie, údery, kopance,
   - posmešné poznámky na adresu žiaka, pokorujúce alebo urážlivé prezývky, urážanie, nadávky, ponižovanie, posmech, zosmiešňovanie, hrubé žarty na jeho účet, pričom rozhodujúcim kritériom je, do akej miery je daný žiak konkrétnou prezývkou alebo "žartom" zraniteľný,
   - príkazy agresora vykonať určitú vec proti vôli obete,
   - vyhrážanie, zastrašovanie, vydieranie,
   - nátlak na žiaka, aby dával vecné alebo peňažné dary agresorovi, alebo za neho platil,
   - nátlak na žiaka k vykonávaniu nemorálnych až trestných činov či k spoluúčasti na nich,
   - zneužitie osobných údajov, fotografií, šírenie nepravdivých informácií, ktoré poškodzujú povesť obete, kyberšikanovanie.

   Nepriame prejavy šikanovania sú napr.:
   - prehliadanie, ignorovanie, zámerné vyčleňovanie obete z kolektívu,
   - nedobrovoľné vystavovanie obete agresívnym situáciám.

6. Kyberšikanovanie je priama forma šikanovania, pri ktorej ide o zneužitie informačno-komunikačných technológií (najmä telefónu, tabletu, internetu a sociálnych sietí) na úmyselné ohrozenie, ublíženie alebo zastrašovanie, pričom sa často vyskytuje v spojení s inými formami šikanovania.

7. Kyberšikanovanie má najčastejšie tieto znaky

   a. sociálna prevaha alebo psychická prevaha agresora, nie je nutná fyzická prevaha,
   b. agresor vystupuje často anonymne,
   c. útok nevyžaduje fyzický kontakt agresora a obete,
   d. agresor spravidla nevidí priamu emocionálnu reakciu obete na útok s ohľadom na anonymitu a odstup, ktoré informačno-komunikačné technológie umožňujú,
   e. útoky sa šíria prostredníctvom internetu podstatne rýchlejšie ako inými spôsobmi,
   f. útoky sú prístupné veľkému množstvu osôb,

g. agresor je schopný uskutočniť útok z rôznych miest,
h. útoky môžu mať dlhšie trvanie v čase,
i. obeť nemusí o napadnutí dlhšiu dobu vedieť,
j. obeť nemusí byť schopná identifikovať agresora,
k. zverejnené informácie, fotografie a audiozáznamy a videozáznamy môže byť náročné odstrániť z internetu.

8. Šikanovanie sa môže uskutočňovať aj medzi žiakmi v triede, či výchovnej skupine a odohráva sa najmä v čase prestávok, cestou do školy a zo školy alebo v čase mimo vyučovania.

9. Šikanovanie nesmie byť zamestnancami školy v žiadnej miere akceptované a pedagóg ho musí bez meškania riešiť a každej jeho obeti poskytnúť okamžitú pomoc.

Čl. 3
Šikanovanie ako fenomén trestnej činnosti

1. Pri riešení problému šikanovania v školách sa môžeme často stretnúť s tým, že agresori aj obete si málokedy uvedomujú, že v prípadoch šikanovania ide veľmi často o trestné činy a sankcie sa riadia trestným právom.

2. Šikanovanie môže napĺňať skutkovú podstatu trestného činu alebo priestupku.

3. Žiak, ktorý je agresorom, môže byť trestne stíhaný najmä za trestný čin
   a. ublíženia na zdraví,
   b. obmedzovania osobnej slobody,
   c. lúpeže,
   d. vydierania,
   e. hrubého nátlaku,
   f. nátlaku,
   g. porušovania domovej slobody,
   h. sexuálneho násilia,
   i. sexuálneho zneužívania,
   j. krádeže,
   k. neoprávneného užívania cudzej veci,
   l. poškodzovania cudzej veci,
   m. nebezpečného vyhrážania sa,
   n. nebezpečného prenasledovania,
   o. výroby detskej pornografie,
   p. rozširovania detskej pornografie,
   q. prechovávania detskej pornografie a účasť na detskom pornografickom predstavení,
   r. ohovárania.

4. Šikanovanie môže napĺňať skutkovú podstatu priestupku proti občianskemu spolunažívaniu alebo priestupku proti majetku.

5. Skutočnosť, že fyzická osoba nie je trestne zodpovedná z dôvodu nízkeho veku, nie je prekážkou na podanie žaloby vo veci náhrady škody, ktorú žiak spôsobil na majetku alebo vo veci náhrady ujmy, ktorú žiak spôsobil na zdraví. Zákonný zástupca žiaka a žiak zodpovedajú za škodu spoločne a nerozdielne.

6. Páchateľom trestného činu je ten, kto trestný čin spáchal sám. Za spolupáchateľstvo trestného činu sa považuje, ak bol trestný čin spáchaný spoločným konaním dvoch alebo viacerých osôb.

7. Pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec je povinný šikanovanie, alebo podozrenie zo šikanovania medzi žiakmi bezodkladne riešiť a každej jeho obeti bezodkladne poskytnúť pomoc.

8. Pedagogický zamestnanec, ktorému je známy prípad šikanovania a neprijme v tomto smere žiadne opatrenie, sa vystavuje riziku trestného postihu. Takýmto konaním môže pedagogický zamestnanec napĺňať i skutkovú podstatu trestného činu
    a. neprekazenia trestného činu,
    b. neoznámenia trestného činu alebo
    c. ublíženia na zdraví.

Čl. 4
Prevencia šikanovania

1. Základným preventívnym opatrením našej školy je osvojiť si základný princíp „Sme škola, kde sa šikanovanie netoleruje v žiadnych podobách!"

2. Je dôležité, aby sa s podstatou, formami a nebezpečnými dôsledkami šikanovania ako antisociálneho správania jednotlivcov i skupín oboznámili všetci žiaci, zamestnanci školy a rodičia. Pre žiakov, pedagogických zamestnancov i rodičov je potrebné vedieť, že tieto formy správania nie sú neškodným humorom a zábavou. Žiakov treba oboznámiť predovšetkým s negatívnymi dôsledkami šikanovania, a to tak pre jeho obete, ako i pre agresorov. Za zvlášť nebezpečné je potrebné považovať tendenciu podceňovať počiatočné prejavy šikanovania.

3. Dôležité aktivity školy sa nedajú spájať len s vyučovacími predmetmi, ale sa týkajú všetkých činností a situácií v škole, v ktorých sa žiak učí prijímať všeobecné hodnoty spoločnosti, identifikovať sa s nimi a konať v ich duchu v každodennom živote.

4. Riaditeľ školy zabezpečí podľa ponuky vzdelávanie v oblasti prevencie šikanovania najmä pre triednych učiteľov, koordinátorov prevencie a výchovných poradcov. Škola organizuje semináre s odborníkmi zaoberajúcimi sa danou problematikou.

5. Preventívne činnosti školy budeme viesť s cieľom predísť nežiaducemu vplyvu neodborných činností, ako aj škodlivému vplyvu kultov, siekt či extrémistických organizácií na žiakov.

6. V rámci účinnej prevencie šikanovania je pri príprave a realizácii celoškolskej stratégie dôležité najmä:

a) vytvoriť pozitívnu klímu v škole, v triede, pýtať sa detí, žiakov, trpezlivo a s rešpektom ich počúvať, diskutovať s nimi,
b) podporovať prosociálne správanie a vzťahy detí,
c) navodiť úzku spoluprácu medzi žiakmi, zamestnancami školy, zákonnými zástupcami a jasne vymedziť možnosti oznamovať aj zárodky šikanovania (pri zachovaní dôvernosti takýchto oznámení),
d) v školskom poriadku jasne stanoviť pravidlá správania vrátane sankcií za ich porušenie, viesť písomné záznamy o riešení konkrétnych prípadov šikanovania,
e) v školskom poriadku stanoviť pravidlá používania informačno-komunikačných technológií (mobilných telefónov, tabletov, počítačov a iných komunikačných technológií) v priestoroch školy,
f) zaistiť v súlade s pracovným poriadkom dozor pedagogických zamestnancov cez prestávky, pred začiatkom vyučovania, počas vyučovania až do odchodu žiakov zo školy, a to najmä v priestoroch, kde k šikanovaniu už došlo alebo by k nemu mohlo dochádzať,
g) oboznámiť pedagogických zamestnancov so systémom školy pre oznamovanie a vyšetrovanie šikanovania, zvyšovať informovanosť pedagogických zamestnancov, žiakov aj zákonných zástupcov o tom, čo robiť v prípade, keď sa dozvedia o šikanovaní.

Č1.5
Metódy riešenia šikanovania

1. Odhalenie šikanovania býva niekedy veľmi ťažké i pre skúseného pedagóga. Najzávažnejšiu negatívnu úlohu pri jeho zisťovaní hrá strach (alebo snaha o utajenie) u obetí, ale aj agresorov a ďalších možných účastníkov. Treba preto chrániť zdroj informácií, neprezradiť ho, ak si to sám nepraje a nechce pristúpiť na otvorenú konfrontáciu. Celý prípad treba riešiť pokojne, na pokojnom mieste, s dostatkom času. Pri riešení prípadu čo najmenej prezradiť o tom, čo už vieme a o tom, čo nemôžeme dokázať.

2. Pre vyšetrovanie šikanovania sa odporúča nasledovná stratégia:
   a) zaistenie ochrany obetiam,
   b) rozhovor s deťmi, ktoré na šikanovanie upozornili, rozhovor s obeťou, s agresormi, s každým zvlášť,
   c) nájdenie vhodných svedkov, individuálne, prípadne konfrontačné rozhovory so svedkami (nikdy nekonfrontovať obete a agresorov),
   d) kontaktovanie rodičov alebo zákonných zástupcov obete aj agresora,
   e) využitie anonymnej dotazníkovej metódy.

3. Pri výskyte skupinového násilia voči obeti sa odporúča nasledovný postup:
   a) okamžitá pomoc obeti,
   b) dohoda riaditeľa školy s pedagogickými zamestnancami na postupe vyšetrovania,
   c) vlastné vyšetrovanie,
   d) zabránenie možnej krivej výpovede agresorov, ich izolácia bez možnosti dohodnúť sa na spoločnej výpovedi,
   e) pokračujúca pomoc a podpora obete,

f) nahlásenie prípadu polícii,
g) kontaktovanie rodičov alebo zákonných zástupcov.

Rozhovor s obeťou:
- necháme dieťa samostatne hovoriť, citlivo ho povzbudzujeme, aby hovorilo čo najviac
- po spontánnej výpovedi sa začneme pýtať na všetky podrobnosti
- otázky: "Čo sa stalo? Kde sa to stalo? Kto čo urobil? Ako sa správali ostatní prítomní?"
- obeť uistíme o svojej ochrane
- môžeme dieťa požiadať, aby celý incident napísalo
- ak je viditeľné zranenie, upovedomíme lekára, prípadne políciu
- upovedomíme rodičov
- na otvorenú konfrontáciu dieťa neprehovárame, iba mu to navrhneme, ak nesúhlasí, znovu ho ubezpečíme o ochrane
- pozor na falošné obvinenia.

Rozhovor s agresorom:
- skôr ako začneme naostro vyšetrovať, zvážime, aká je možnosť agresora usvedčiť
- ak je táto možnosť veľmi malá, hlavne v prípade strachu a obáv obete, musíme sa uspokojiť s tým, že urobíme všetko pre ochranu obete
- otvorene povieme o obvinení a sledujeme reakcie (chránime obeť i svedkov)
- konáme pokojne, neoddávame sa prípadnému hnevu
- necháme samostatne hovoriť agresora, prípadne mu dáme celú situáciu napísať
- kladieme mu jasné a presné otázky
- kým prípad nie je vyriešený, neodsudzujeme
- aj v prípade vyriešeného problému odsúdime čin, nie celú osobnosť (ako človek má šancu na nápravu)
- informujeme o možných sankciách a ďalšom postupe.

Rozhovor so svedkami
- individuálne rozhovory
- kladieme konkrétne otázky (kto, kedy, ako)
- v prípade, že sa nám nedarí, použijeme takú otázku, z ktorej sa už predpokladá, že dieťa určitú vec videlo "Kde si bol, keď ..." namiesto "Ublížil X žiak žiakovi Y"
- dobré sú otázky, na ktoré sa nedá odpovedať áno - nie - neviem
- musíme čeliť výhovorkám.

Rozhovor s rodičmi obete:
- informujeme ich o celom priebehu vyšetrovania, ubezpečíme ich o ochrane ich dieťaťa
- snažíme sa dohodnúť na spolupráci.

Rozhovor s rodičmi agresora:
- rodičov pozveme na rozhovor
- oboznámime ich o priebehu vyšetrovania, o podstate činu i o celkovom správaní sa dieťaťa v škole

- u týchto rodičov, ktorí nemajú záujem spolupracovať a ktorí priamo negatívne ovplyvnili správanie svojho dieťaťa, rozhovor zbytočne nepredlžujeme. Oboznámime ich o možných sankciách a o ďalšom postupe.
- zápis z jednania im dáme podpísať.

Oboznámenie triedy:
- oznámime spolužiakom, či a ako budú vinníci potrestaní
- vo vážnejších prípadoch by mal toto jednanie viesť riaditeľ školy
- v prípade obáv o bezpečnosť obete od tohto kroku upustíme.

Čl. 6
Opatrenia na riešenie situácie

1. Z opatrení pre obete možno použiť:
   a) odporúčanie rodičom obetí vyhľadať individuálnu odbornú psychologickú pomoc,
   b) zorganizovanie skupinového intervenčného programu riaditeľom školy v spolupráci s psychológom,
   c) informovanie a poradenstvo pre rodičov obetí.
2. Z bežných opatrení pre agresorov možno použiť:
   a) odporučenie rodičom agresorov vyhľadať odbornú starostlivosť,
   b) zníženie známky zo správania, preloženie žiaka do inej triedy,
   c) výchovné opatrenia - napomenutie a pokarhanie triednym učiteľom, pokarhanie riaditeľom školy.
3. V mimoriadnych prípadoch sa môžu použiť ďalšie opatrenia:
   a) odporúčanie rodičom umiestniť žiaka na dobrovoľný diagnostický pobyt do miestne príslušného DC, prípadne do liečebno-výchovného sanatória,
   b) oznámenie príslušnému Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny - sociálno-právna ochrana detí za účelom využitia nutných výchovných opatrení v prospech maloletého v zmysle zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci, v znení neskorších predpisov
   c) oznámenie príslušnému útvaru Policajného zboru SR, ak došlo k závažnejšiemu prípadu šikanovania, pri ktorom je podozrenie, že bol spáchaný trestný čin alebo čin inak trestný (u maloletých).

Čl. 7
Výchovné opatrenia

1. Je veľmi dôležité premyslieť, akým spôsobom budeme udeľovať odmeny a tresty. Výchovný účinok môže mať trest aj odmena pre ostatných (nie toho, koho sa priamo dotýka) len vtedy, keď sú o ňom adresne informovaní ako o dôsledku skutočného správania. Znamená to pre ostatných aj potvrdenie toho, že to, čo sme vyhlásili, myslíme vážne a sami dodržiavame a že ponesú reálne dôsledky za svoje správanie. Tu je potrebné opatrne zvažovať, aký účinok bude mať určitá forma zverejnenia.
   - Môžeme totiž vyvolať pocit falošného hrdinstva pri vyhlásení a osobnom pranierovaní vinníka na verejnom zhromaždení školy.

- Vyvolanie nenávisti voči obeti predhodenej davu bez možnosti brániť sa tiež nie je žiadúce.
- Anonymné a neosobné vyhlásenie cez rozhlas zasa nevyvolá silné emocionálne zážitky, ktoré pomáhajú tvoriť pocit vlastnej zodpovednosti za svoje činy.

2. Predovšetkým **predvoláme rodičov, urobíme pohovor so žiakom v prítomnosti rodičov, triedneho učiteľa, koordinátora prevencie, výchovného poradcu a riaditeľa.** Odlíšime**,** či ide o prvý prípad - alebo nie.
3. Aj pri prvom prípade však posúdime závažnosť (intenzita prípadu) a podľa toho volíme výchovné opatrenia, ak ide o opakovaný prípad, posúdime tiež závažnosť, resp. formu šikanovania.
4. V prípade tvrdých (silných) foriem nasleduje okamžité zníženie známky zo správania. V prípade, že má takéto šikanovanie znaky trestného činu, oznámime vec polícii.
5. V prípadoch ako sú napr. posmievanie sa, hanlivé prezývanie, urážky, urážanie národnosti, rodičov a pod. postupujeme v súlade s MP na hodnotenie správania žiakov a zachovávame postupnosť v udeľovaní výchovných opatrení predchádzajúcich zníženej známke zo správania.
6. Cieľom preventívnych opatrení samozrejme je, aby sme k týmto sankčným opatreniam museli siahať čo najmenej.